

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного, цивільного та комерційного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХУВАННЯ
ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ**

Студента 2 курсу, 10м групи,
спеціальності 293 «Міжнародне право»,
спеціалізації «Міжнародне право»

Нестеренка Максима
Вікторовича

Науковий керівник

к.ю.н.

Йосипенко Соломія
Тарасівна

Гарант освітньої програми

д.ю.н., проф.

Мазаракі Наталія
Анатоліївна

Київ-2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ПРАВОВА ПРИРОДА ПОНЯТЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СТРАХУВАННЯМ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ	
1.1. Особливості термінів «іноземна інвестиція» та «іноземний інвестор» для цілей страхування.....	7
1.2. Цивільно-правовий інститут страхування і його застосування до іноземних інвестицій.....	13
РОЗДІЛ 2. НАЦІОНАЛЬНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СТРАХУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ	
2.1. Види національно-правових механізмів страхування іноземних інвестицій.....	19
2.2. Становлення інституту страхування іноземних інвестицій в Україні.....	22
РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СТРАХУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ	
3.1. Особливості страхування іноземних інвестицій відповідно до Сеульської Конвенції 1985 року.....	27
3.2. Роль двосторонніх договорів в механізмі страхування іноземних інвестицій.....	31
3.3. Державні механізми страхування інвестицій за кордоном (на прикладі іноземних країн)	34
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Для розвитку всіх сфер суспільного життя країни, для здійснення проектів по її розвитку, потрібні істотні фінансові витрати. Україна в цьому зв'язку не є винятком, на даний момент в країні існує дефіцит внутрішніх фінансових ресурсів.

Найважливіше в залученні іноземних інвестицій – це правове забезпечення всього інвестиційного процесу, чітке визначення понять «іноземні інвестиції» та «іноземний інвестор», закріплення сприятливих умов господарської діяльності іноземних інвесторів, докладна регламентація договірних форм здійснення іноземних інвестицій, а також вирішення цілого ряду інших правових питань. В Україні правове регулювання іноземних інвестицій все ще залишається актуальним питанням.

Міжнародне право займає важливу роль у регулюванні потоку іноземних інвестицій. Вдосконалення та розвиток правового регулювання суспільних відносин, підвищення його ефективності – одне з найважливіших завдань юриспруденції. Проблеми вдосконалення правового регулювання набувають особливої актуальності у зв'язку з нестабільністю політичної ситуації у багатьох державах-реципієнтах інвестицій. Міжнародно-правовий механізм страхування іноземних інвестицій – необхідний елемент міжнародно-правового захисту капіталовкладень.

Питання залучення іноземних інвестицій відноситься до числа найважливіших проблемних питань, які потребують комплексного аналізу та дослідження норм українського законодавства. У зв'язку з цим тема дослідження є найбільш актуальною, оскільки існуючі практичні і теоретичні проблеми в даній сфері потребують дослідження.

Окрім того, актуальність проведення дослідження за заданою темою особливо загострилася у зв'язку з останніми подіями економічної кризи, які сприяли уповільненню припливу іноземного капіталу.

Підґрунтям для подальшого дослідження проблем міжнародно-правового регулювання страхування іноземних інвестицій слугують праці українських та зарубіжних вчених-правників: О. А. Беляневич [23], Е.Е. Веселкова [24], В. В. Гаверський [26], В.М. Герзанич [27], О.І. Рогач [36] та інших.

Мета дослідження. Автор випускної кваліфікаційної роботи ставив за мету виявити національно-правові та міжнародно-правові механізми страхування іноземних інвестицій та дослідити правове регулювання іноземних інвестицій в економіці України та сформулювати пропозиції щодо його вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі **завдання**:

- визначити особливості термінів «іноземна інвестиція» та «іноземний інвестор» для цілей страхування;
- навести характеристику цивільно-правового інституту страхування і його застосування до іноземних інвестицій;
- розглянути види національно-правових механізмів страхування іноземних інвестицій;
- охарактеризувати становлення інституту страхування іноземних інвестицій в Україні;
- сформулювати особливості страхування іноземних інвестицій відповідно до Сеульської Конвенції 1985 року;
- визначити роль двосторонніх договорів в механізмі страхування іноземних інвестицій;
- проаналізувати державні механізми страхування інвестицій за кордоном (на прикладі США).

Об'єктом дослідження є міждержавні відносини та відносини між міжнародними організаціями та державами у сфері страхування іноземних інвестицій від політичних ризиків.

Предметом дослідження є комплекс міжнародно-правових принципів та норм, що регулюють діяльність міжнародних організацій щодо гарантій

іноземних інвестицій, двосторонні договори про сприяння і захист іноземних інвестицій, що формують основу для діяльності національних агентств зі страхування іноземних інвестицій, а також міжнародна арбітражна практика, сформована при вирішенні інвестиційних спорів та національне законодавство України в сфері регулювання іноземних інвестицій.

Методи дослідження. Методологічну основу випускної кваліфікаційної роботи склали загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Також при дослідженні застосовувався комплекс заходів наукового пізнання, серед яких аналіз, синтез, дедукція, моніторинг та узагальнення. Вивчення теоретичних основ іноземних інвестицій реалізовувалося за допомогою порівняльно-правового методу. Особливо важливим став метод порівняльного правознавства, який застосовувався при співставленні норм різних держав.

Наукова новизна випускної кваліфікаційної роботи полягає в тому, що в даній роботі здійснюється спроба комплексного аналізу системи страхування іноземних інвестицій від політичних ризиків з позицій міжнародного права. У випускній кваліфікаційній роботі визначено особливості національно-правових та міжнародно-правових механізмів страхування іноземних інвестицій на прикладі зарубіжних країн, проведено їх аналіз, визначено основні проблеми та перспективи розвитку. Крім того, в даній роботі проаналізовано не тільки роботу національних агентств по гарантіях інвестицій та БАГІ, але й практику міжнародних організацій. Детально охарактеризовано роль двосторонніх договорів в механізмі страхування іноземних інвестицій та визначено особливості страхування іноземних інвестицій відповідно до Сеульської Конвенції 1985 року.

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Імплементация світових стандартів страхування іноземних інвестицій в Україні», що опублікована у збірнику наукових статей «Міжнародне право: трансформація доктрини та практики». К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. С. 95.

Практичне значення одержаних результатів визначається перш за все можливістю використання сформульованих в роботі висновків при створенні в Україні національного механізму гарантій інвестицій, міжнародного агентства гарантування інвестицій в рамках СНД, при розробці міжнародних договорів (двосторонніх і багатосторонніх), які передбачають співпрацю в сфері інвестицій, а також при вирішенні інвестиційних суперечок між іноземним інвестором і державою.

Висновки, отримані в результаті дослідження, можуть бути використані з метою подальшого дослідження питань в галузі міжнародного публічного права, міжнародного інвестиційного права та враховані при розробці навчально-методологічної літератури з курсів «Міжнародне публічне право», «Міжнародне інвестиційне право».

Структура випускної кваліфікаційної роботи. Структура дослідження обумовлена метою і предметом дослідження та авторським підходом до розгляду обраної теми. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, які включають в себе 7 підрозділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 49 сторінок, з яких основна частина роботи займає 36 сторінок. Список використаних джерел складається з 70 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ПРАВОВА ПРИРОДА ПОНЯТЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СТРАХУВАННЯМ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

1.1. Особливості термінів «іноземна інвестиція» та «іноземний інвестор» для цілей страхування

До настання 90-х років в Україні категорія «інвестиції» не вживалася як теоретично, так практично. Вперше дане поняття у вітчизняній економічній літературі почало з'являтися, як синонім поняття «капітальні вкладення», тому що головною метою інвестиційної діяльності було збільшення обсягів виробництва, переважно продукції важкої промисловості і військовопромислового комплексу, а одержання прибутку, досягнення соціально-економічного й екологічного ефекту в більшості не було головною метою. Крок за кроком, із формуванням в Україні основних ринкових відносин починають змінюватися наукові погляди сутності інвестицій, виникають та розвиваються тільки ринкові підходи до їх оцінки і прогнозування форм, методів і принципів здійснення інвестиційної діяльності.

Окремі розробки із теорії інвестицій велись за довго до другої світової війни. Але вважається, що початком даного процесу була перша половина 50-х років, в той час, коли М. Марковіц у своїх роботах заклав основи сучасної теорії інвестиційного портфеля. Отже, по суті, була викладена методологія прийняття рішень у сфері інвестування, і був запропонований відповідний науковий інструментарій [37, с. 204-209].

В другій половині 50-х років починають проводитися інтенсивні дослідження із теорії структури капіталу і ціни джерел фінансування, і також з вибору інвестиційної політики. Є загальновизнаним, що основний внесок у пізнання проблем зробили такі вчені: Ф. Модільяні та М. Міллер, які у 1958

році дослідили проблеми витрат фінансового ринку у цілому, а також поставили під сумнів думку про те, що борг є дешевшим власного капіталу, також Вільям Шарп, який вперше у 1964 році сформулював модель оцінки капітальних активів (МОКА).

Термін «інвестування» (від латинського «invest») означає вкладення коштів та має різний зміст в залежності від об'єкта вкладення та предмета дослідження. Категорія «інвестиції» трактувалася іноземними, а також радянськими вченими представлено по-різному, а саме:

- У. Шарп зазначив «Інвестувати – це значить розлучитися із грошми сьогодні із тим, задля того щоб одержати більшу їх суму в майбутньому»

- Л. Гітман, М. Джанком визначили «Інвестиції – це спосіб розміщення капіталу, який повинен забезпечити збереження чи збільшення суми капіталу, зростання його вартості або (й) надати повний розмір доходу»

- І. О. Бланк, В. Федоренко, Е. Долан, Д. Ліндсей трактували інвестиції саме як вкладення капіталу у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах у об'єкти підприємницької діяльності з ціллю отримання поточного доходу чи забезпечення підвищення його вартості у майбутньому періоді

- С. Фішер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензі визначали інвестиції витратами на створення новітніх потужностей із виробництва машин, фінансування промислового, сільськогосподарського чи житлового будівництва[36, 38, 39, 48] .

Огляд праць вітчизняних, а також іноземних авторів дає нам підстави стверджувати, що у визначенні поняття «інвестиції» однією із найпоширеніших неточностей є те, що під цим поняттям розуміють будь-які вкладення фінансових коштів, які часто не пов'язані із досягненням інвестиційних цілей суб'єктів їх здійснення. В літературі іноді не розмежовують інвестиційні витрати фінансових коштів із поточними

витратами зв'язаними із обслуговуванням операційного процесу підприємства.

Дослідженням встановлено, що в сучасній літературі визначають інвестиції досить не чітко чи розглядають спрощено, акцентуючи увагу на певних суттєвих особливостях. Деякі автори, визначаючи поняття «інвестиції», вважають, що останні існують тільки в грошовій формі. Але інвестування капіталу може здійснюватися не тільки в грошовій, а також у будь-якій іншій формі: майна, немайнових активів (пакетів програм, досвіду роботи, інших форм інтелектуальної власності); сукупності технологічних, технічних, комерційних і інших знань; прав використання землі; виробничого досвіду, ресурсів, води, споруд, і також інших майнових прав [43, с. 84-89].

Таким чином, з урахуванням вищенаписаних уточнень, які ми знаходимо в різних джерелах, поняття «інвестиції» розглядаються у двох аспектах, і з одного боку, це макро-, а з іншого – мікроекономіка. Отже пропонуємо категорію «інвестиції» трактувати як вкладення грошових, матеріальних і інтелектуальних цінностей у об'єкти підприємницької і інших видів діяльності з ціллю одержання чи досягнення більшого прибутку, які в сукупності забезпечують безперервність процесу розширеного відтворення, і (або) отримання соціального ефекту. Отже це є економічні ресурси, які направляються на збільшення реального капіталу суспільства, на розширення або модернізацію виробничої діяльності.

Інвестиції відтворюють собою процес нагромадження капіталу, будучи тим самим найважливішим джерелом економічного розвитку. В сучасних умовах швидкого розвитку новітніх технологій інвестиції є важливим засобом забезпечення прогресивних структурних зрушень у економіці, поліпшення якісних показників діяльності на мікро- та макрорівнях. Чим більші обсяги інвестицій, тим більше зростає потенціал для відтворювального процесу, задля здійснення позитивних ринкових зрушень та перетворень [30].

Віддача від інвестицій основною мірою залежить від механізму їх регулювання, що представляє собою сукупність взаємозалежних інструментів та умов, регулювання яких веде до зміни обсягів та напрямків обсягу інвестиційних потоків [25]. Аналіз літературних джерел інвестиційного регулювання дає змогу зробити висновок, про те що серед сформованого різноманіття підходів до вивчення інвестиційного механізму потрібно виділити дані основні підходи:

- 1) Вивчення інвестиційної діяльності із погляду елементів інвестиційного процесу;
- 2) Вивчення інвестиційної діяльності із погляду суб'єктів інвестиційного процесу (держави, населення, об'єктів інвестування, інвестиційних інститутів) та механізмів формування ними ж джерел інвестиційних коштів;
- 3) Вивчення інвестиційної діяльності стосовно інструментів та об'єктів вкладення інвестиційного капіталу.

Огляд інвестиційної діяльності тільки у методологічному аспекті не може дати повного уявлення про її природу, оскільки вона складається із результатів дії безлічі факторів та вимагає формування системи регулювання, що забезпечує ряд властивостей, таких як відповідність інтересам державного розвитку, ефективність, керованість, , забезпечення соціальної, екологічної, економічної безпеки [26, с. 283-289].

Дуже важливим напрямком у розвитку міжнародно-правових відносин в сфері інвестування стало прийняття у 1965 році Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами і іноземними особами, відомої також як Вашингтонська конвенція (надалі – Конвенція) [3]. Відповідно до положень даної Конвенції був заснований Міжнародний центр із вирішення інвестиційних спорів (надалі - МЦВІС), головним завданням якого став розгляд спорів між країнами-учасникам Конвенції (Договірними сторонами) і особами інших країн-учасниць. Особливістю цієї Конвенції є те,

що у її тексті немає визначення поняття «інвестиції», а лише встановлено компетенцію МЦВІС з приводу урегулювання інвестицій спорів:

Стаття 25(1) «До компетенції Центру належить вирішення правових спорів, які виникають безпосередньо із відносин, пов'язаних із інвестиціями, між Договірною державою (чи будь-яким уповноваженим органом Договірної держави, про який повідомлено Договірною державою Центру) і особою іншої Договірної держави, при умові наявності письмової згоди учасників спору про передачу такого спору для вирішення Центру. Сторони, що досягли такої згоди не вправі відмовитися від неї у односторонньому порядку» [34].

Виходячи з цього, можемо зробити висновки, що у міжнародному інвестиційному праві побутує диференційований підхід до розуміння поняття «інвестицій». Це означає різний підхід до розуміння «інвестицій», коли йде мова про різні сфери і цілі інвестування. Також не потрібно забувати про волю сторін інвестиційних відносин, які можуть самостійно і індивідуально визначити у яких формах і за допомогою яких засобів буде здійснюватися інвестування.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність», який є загальним в сфері інвестиційної діяльності, інвестиціями є абсолютно всі види майнових і інтелектуальних цінностей, які вкладаються у об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (доход) або/та досягається соціальний і екологічний ефект [13]. За допомогою буквального тлумачення, можна зрозуміти, що ознаками, які характеризують дане поняття є цінності, які вкладаються і мета (прибуток або екологічний/соціальний ефект).

Так само варто звернути увагу на визначення, надане в законі, яке стосується безпосередньо сфери іноземного інвестування. Згідно зі статтею 1 Закону України «Про режим іноземного інвестування», іноземні інвестиції - цінності, що вкладаються іноземними інвесторами у об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку

або досягнення соціального ефекту [15]. Загалом дане визначення відповідає визначенню, яке міститься у Законі України «Про інвестиційну діяльність», але відносини з приводу вкладення цінностей ускладнені наявністю іноземного елемента.

Також визначення поняття інвестицій міститься у Податковому кодексі України. Відповідно до ст. 14.1.81. даного кодексу, інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, корпоративних прав та/або цінних паперів, нематеріальних активів в обмін на кошти чи майно. [11] Що ж згідно цього визначення, то увага акцентована конкретно на процесі придбання певних активів.

Вкладення цінностей здійснюється певними суб'єктам - іноземними інвесторами. Згідно із положенням ст.1 Закону іноземними інвесторами є юридичні особи, що створені відповідно до законодавства іншого, ніж законодавство України; фізичні особи - іноземці, які не мають постійного місця проживання на території України та не обмежені в дієздатності; іноземні держави, міжнародні урядові і неурядові організації; інші іноземні суб'єкти інвестиційної діяльності, які визнаються такими відповідно до законодавства України [15].

Іноземні інвестори практично не обмежені в формах та об'єктах інвестування. Інвестиції можуть здійснюватися в формі участі у підприємствах (їх створення), придбання частки підприємств, які вже діють, створення філій чи інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб, придбання нерухомого чи рухомого майна, цінних паперів, придбання прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України, придбання інших майнових прав, здійснення господарської діяльності на основі угод про розподіл продукції, у інших формах, не заборонених законами України. В статті 4 Закону України «Про режим іноземного інвестування», іноземні інвестиції можуть вкладатися у будь-які об'єкти, інвестування, які не заборонені законами України[15].

Відповідно до статті 4 Закону України «Про інвестиційну діяльність» [13], який може застосовуватися як загальний закон в сфері інвестиційної діяльності, об'єктами інвестиційної діяльності може бути будь-яке майно, зокрема, основні фонди та оборотні кошти в усіх галузях та сферах народного господарства, цільові грошові внески, цінні папери, інтелектуальні цінності, науково-технічна продукція, інші об'єкти власності, та майнові права. Забороняється інвестування у об'єкти, створення та використання яких не відповідає вимогам радіаційних, санітарно-гігієнічних, архітектурних, екологічних та інших норм, установлених законодавством України, а також порушує права та інтереси громадян, юридичних осіб та держави, що охороняються законом [25, с. 187-189].

Приватно-правовий механізм страхування іноземних інвестицій має як свої переваги, так і недоліки. В якості переваг слід назвати можливість здійснювати одночасно страхування як від звичайних комерційних ризиків, так і від специфічних інвестиційних політичних ризиків. Серед недоліків - в деяких випадках обсяг інвестицій, здійснених іноземним інвестором, може бути дуже значним навіть для великих приватних страхових компаній. Крім того, приватне страхування ризиків зазвичай короткострокове - на 3-5 років.

Сьогодні для іноземних інвесторів актуальними є не стільки політичні ризики націоналізації чи експропріації їхнього майна, а скільки ризики нестабільності економічної ситуації, складна система оподаткування, а також часті прояви корупції.

1.2. Цивільно-правовий інститут страхування і його застосування до іноземних інвестицій

Діючим механізмом захисту інвесторів є страхування інвестицій. Можливість щодо подібного страхування закріплена у ст. 19 Закону України «Про режим іноземного інвестування», відповідно до якої «інвестиції

можуть, а в випадках, передбачених законодавством, повинні бути застраховані» [15].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про страхування» страхування – це вид цивільно-правових відносин з приводу захисту майнових інтересів фізичних осіб і юридичних осіб в разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування чи чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом оплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових премій, страхових внесків) і доходів від розміщення коштів даних фондів [16].

Економічний зміст страхування полягає у тому, що такий різновид людської діяльності спрямований на захист майнових інтересів юридичних і фізичних осіб, які потерпіли в зв'язку із настанням страхових випадків, визначених договором або страховим законодавством, за рахунок страхових фондів, що формуються учасниками страхування. Страхувальники беруть участь в формуванні таких фондів, сплачуючи страхові премії або внески, а страховики — частиною доходів, отриманих від розміщення тимчасово вільних грошових засобів, способами, не забороненими законом [22].

Однією із функцій страхування є інвестиційна, сутність якої полягає в поліпшенні стану грошового обігу, підвищенні купівельної спроможності національної валюти, збільшенні інвестиційних можливостей країни.

Ясно, що однією з основних проблем, яка вимагає негайного вирішення, при здійсненні інвестиційної діяльності є виникнення інвестиційних ризиків. Як правило, вони призводять до недосягнення запланованих цілей інвестування і отримання грошових збитків суб'єктами інвестиційної діяльності. Ефективне управління інвестиційними ризиками допоможе ідентифікувати слабкі місця ще на початку реалізації інвестиційного проекту. Тому, у цілях уникнення небажаних результатів, інвесторам необхідно знайти інвестиційний ризик, проаналізувати і оцінити наслідки від настання ризикової події і розробити заходи, які допоможуть

мінімізувати негативний вплив від реалізації інвестиційного ризику і надати впевненості інвесторам [27].

У сучасному світі страхування визнається найдієвішим інструментом захисту майнових інтересів інвесторів і є особливим засобом забезпечення інвестиційної безпеки.

Страхування даного виду спрямоване на забезпечення інвестиційних ризиків, які, в першу чергу, пов'язані із вкладенням капіталу. Дані ризики, здебільшого, містять в собі наступні підвиди: ризик зниження прибутковості, ризик упущеної вигоди, ризики прямих фінансових втрат.

Світова практика до інвестиційних ризиків відносить:

- ризики різкого коливання цін на цінні папери;
- політичні ризики;
- технологічні ризики;
- ризики інформаційної закритості та відсутності прозорості ринку;
- правові ризики [51].

До комерційних (майнових) видів страхування, які певною мірою забезпечують наведені ризики інвесторів, відносять страхування:

- засобів повітряного транспорту;
- засобів водного транспорту;
- засобів наземного транспорту;
- будівельно-монтажних робіт;
- майна підприємств (організацій, установ);
- непогашення кредитів;
- ризику не платежів;
- фінансових ризиків;
- відповідальності позичальників перед третіми особами при будівельно-монтажних роботах;
- відповідальності за шкоду, завдану забрудненням довкілля [22, 49].

Особливе місце у системі джерел міжнародного інвестиційного права займають Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між

державами і іноземними особами 1965 р. [16] (відома як так звана Вашингтонська конвенція) і Сеульська конвенція 1985р. про заснування багатостороннього агентства з гарантій інвестицій [5].

Одночасно з підписання Сеульської конвенції 1985 року було утворено Багатостороннє агентство з гарантій інвестицій (БАГІ). «Сеульська конвенція на багатосторонній універсальній основі розвиває концепцію надання іноземним інвесторам у країнах, що розвиваються фінансових гарантій від некомерційних ризиків. На момент її укладення більшість розвинених країни створили відповідні національні агентства, державні структури із надання своїм громадянам гарантій від некомерційних ризиків в зв'язку із інвестиціями у країни» [28, с. 68]. Конвенція відносить до некомерційних ризиків обмеження на переведення валюти, експропріацію, відмову приймаючої країни від виконання договору, а також війни або громадські заворушення.

У самій Сеульській конвенції (підписана та ратифікована Україною у 1992 році) [5] передбачена можливість страхування ризиків, пов'язаних із діями урядів приймаючих країн, ризиків експропріації, конфіскації або ж націоналізації майна інвесторів. Але страхування не поширюється на випадки недискримінаційних заходів, які дозволені законодавством і здійснюються урядом у рамках своєї діяльності.

Отже, законодавством передбачена можливість застрахувати вкладення капіталу інвесторами, але особливості здійснення такого страхування жодним чином не були визначені. Постає питання щодо неможливості ефективного застосування вказаного механізму захисту інвестицій з приводу змін законодавства.

З метою усунення цієї прогалини і запровадження механізму страхування інвестицій Стойка В.М. пропонує доповнити Закон України «Про інвестиційну діяльність» такою правовою нормою: «фінансова установа гарантує суб'єктам інвестиційної діяльності повернення грошових коштів в разі зміни законодавчої політики держави» [24, с. 147].

Інвестиційний ризик — це можливість виникнення фінансових втрат в процесі здійснення інвестиційної діяльності, що поділяється на реальне і фінансове інвестування. В зв'язку з цим виокремлюються ризик реальних інвестицій, пов'язаний із інвестиційними проектами, та ризик фінансового інвестування, зумовлений фінансовими операціями із цінними паперами, валютою, кредитними інструментами [22].

Захист інвестицій вважається одним із видів страхування, призначення якого полягає у захисті майна інвесторів від ризику втрати чи знищення. Умови такого страхування поширюються лише на те майно, у яке було вкладено грошовий капітал з метою його примноження.

Всі об'єкти інвестиційного страхування можуть бути поділені на:

- Прямі інвестиції – це ті, які полягають у вкладенні вільних коштів у основні чи інші матеріальні активи підприємств різних форм власності;
- Портфельні інвестиції, що представляють собою вкладення коштів в цінні папери і права участі;
- Кредити, надані іншим економічним суб'єктам;
- Права, які взаємопов'язані із міжнародною інвестиційною діяльністю [22].

Відомо, що інвестиційна діяльність може здійснюватися не тільки у країні проживання, але й на міжнародному рівні. Захист інвестицій є важливим аспектом міжнародних інвестиційних операцій.

Підсумовуючи викладене у розділі слід зазначити про те, що в міжнародному праві відсутнє єдине та уніфіковане визначення поняття «інвестиції». Це зумовлено багатосторонністю та складністю відносин, що виникають в сфері здійснення інвестицій. Варто зауважити, що у міжнародному інвестиційному праві побутує диференційований підхід до розуміння поняття «інвестицій», що означає різний підхід до розуміння цього поняття, виходячи з характеру відносин між сторонами.

Визначення поняття «іноземні інвестиції» в національному праві в цілому відповідає та узгоджується з його розумінням в міжнародному праві. До основних ознак іноземних інвестицій можна віднести: вкладення певних цінностей; вкладення у об'єкти інвестицій здійснюється особливими суб'єктами – інвесторами; для інвестицій характерна особлива мета – отримання прибутку або досягнення соціального ефекту; ризиковість.

РОЗДІЛ 2

НАЦІОНАЛЬНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СТРАХУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

2.1. Види правових механізмів страхування іноземних інвестицій

Через те що інвестиційне право є комплексним, то його правове регулювання має особливу умовну структуру. Доктрина виділяє 2 рівні – міжнародно-правовий і внутрішньодержавний. У свою чергу, правове регулювання на міжнародно-правовому рівні здійснюється за допомогою міжнародно-правових звичаїв, багатосторонніх угод, регіональних угод і двосторонніх договорів. Законодавство приймаючої країни є основою для правового регулювання на внутрішньодержавному рівні.

Один ринковий механізм не у змозі автоматично забезпечити інтенсивність інвестиційного процесу, через те створення сприятливого інвестиційного клімату у країні пов'язане із чітким державним регулюванням інвестиційної діяльності.

Державне регулювання інвестиційної діяльності розглядається як система заходів, спрямованих на стимулювання інвестиційної активності і формування сприятливого інвестиційного клімату, залучення неінфляційних джерел інвестування і створення єдиних стандартів ефективності інвестицій [23].

Держава виступає як організатор економічного і правового простору, головною метою якого є формування системи пріоритетів та напрямів розвитку економіки, створення умов інвестиційної діяльності та забезпечення конкурентних переваг національної економіки.

Законодавче регулювання іноземних інвестицій в національну економіку здійснюється декількома законами України, ухваленими протягом 1991-1996 рр. Верховною Радою та декретом Кабінету Міністрів України.

Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10.12.1991 р. № 1955-ХІІ передбачає, що інвестиції, прибутки, законні права і інтереси іноземних інвесторів захищаються законами України; держава не може реквізувати іноземні інвестиції за винятком випадків стихійного лиха; іноземним інвесторам гарантується можливість переказу за кордон їхніх прибутків і інших сум, отриманих на законних підставах [20].

Важливим елементом системи регулювання прямих іноземних інвестицій є державно-правові гарантії захисту іноземних інвестицій. Ці гарантії встановлені законом України «Про режим іноземного інвестування» таким чином:

1. Гарантії у випадку зміни законодавства. Якщо надалі спеціальним законодавством України про іноземні інвестиції будуть змінюватися гарантії захисту іноземних інвестицій, то протягом 10 років з дня набрання чинності новим законодавством застосовуватимуться гарантії, передбачені Законом.

2. Гарантії відносно примусового вилучення, а також незаконних дій державних органів і їхніх посадових осіб. Іноземні інвестиції в Україні не можуть бути націоналізовані. Державні органи не мають права реквізувати іноземні інвестиції, за винятком випадків вживання надзвичайних заходів в разі стихійного лиха, епідемій, аварій. Вказана реквізиція може бути проведена на підставі рішення органів, уповноважених на це Кабінетом Міністрів України.

3. Компенсація та відшкодування збитків іноземним інвесторам. Іноземні інвестори мають право на відшкодування збитків, включаючи упущену вигоду і моральні збитки, заподіяні їм в результаті дій, бездіяльності чи неналежного виконання державними органами України або їхніми посадовими особами передбачених законодавством обов'язків. Всі витрати і збитки іноземних інвесторів повинні бути відшкодовані на основі поточних ринкових цін чи обґрунтованої оцінки, підтвердженої аудитором або аудиторською фірмою.

4. Гарантії у випадку припинення інвестиційної діяльності. Іноземний інвестор має право на повернення не пізніше 6 місяців із дня припинення цієї діяльності своїх інвестицій у натуральній формі чи у валюті інвестування без податків та мита, якщо інше не встановлено законодавством або міжнародними угодами України;

5. Гарантії переказу прибутків, доходів і інших грошових коштів, отриманих в результаті здійснення іноземних інвестицій. Іноземним інвесторам після сплати податків, зборів і інших обов'язкових платежів гарантується безперешкодний і негайний переказ за кордон їх прибутків, доходів і інших грошових засобів в іноземній валюті, отриманих на законній підставі у результаті іноземних інвестицій. Порядок переказу за кордон прибутків, доходів і інших грошових коштів, отриманих в результаті здійснення іноземних інвестицій, визначається НБУ[15].

Іноземне (міжнародне) страхування інвестицій вважається досить складною процедурою. Такі економічні відносини між країнами регулюються окремими угодами, які стосуються окремих сфер національної економіки чи окремих об'єктів інвестування. Єдиних міжнародних норм страхування інвестицій не існує, оскільки інвестиційні операції можуть здійснюватися між різними країнами, що мають свої особливості законодавства.

Однак всі міжнародні договори про захист інвестицій базуються на ключових принципах верховенства права. Якщо країна, яка прийняла інвестиції, порушує умови договору, спірна ситуація має вирішуватися через міжнародний арбітраж.

Тому, для оптимального використання іноземного капіталу необхідно, у першу чергу, створити належні умови для діяльності іноземних інвесторів. Це стосується як вдосконалення нормативно-правової бази, так і впровадження механізму страхування ризиків, що у сучасних умовах є питанням надзвичайно актуальним. Інвестиції, а надто іноземні, є основою для розбудови економіки держави і покращення рівня і якості життя населення, як наслідок. Бо від ефективного здійснення інвестиційної

політики залежить не тільки стан та масштаби виробництва, впровадження інновацій, досягнень науково-технічного прогресу, але і вирішення певних соціальних й екологічних проблем.

2.2. Становлення інституту страхування іноземних інвестицій в Україні

Ефективне реформування економіки України, її структурна трансформація, формування конкурентоспроможного середовища неможливі без відтворювальних процесів, які відбуваються виключно на основі інвестування. Чим активніший процес інвестування, тим стрімкішими є темпи відтворення і ефективних ринкових перетворень.

З часу проголошення незалежності України постала необхідність створення законодавчої бази нової держави. Питання з приводу регулювання інвестиційної діяльності і, зокрема, іноземних інвестицій були надзвичайно актуальними для економічної складової нашої держави у ті часи.

Встановлення спеціального режиму іноземного інвестування і відповідну появу спеціального законодавства у цій сфері було ознаменовано прийняттям у 1991 році Закону «Про захист іноземних інвестицій в Україні» [12]. Закон містить всього 7 статей і у ньому закріплені базові положення з приводу захисту інтересів інвесторів в Україні.

Потреба у належному правовому захисті зумовила необхідність у становленні повноцінного правового режиму іноземних інвестицій, що привезло до необхідності прийняття закону, який більш докладно регламентував відносини іноземного інвестування. Таким актом став Закон України «Про іноземні інвестиції» [14]. Але, режим, який був ним встановлений мав багато протиріч, тому замість нього в 1996 році був прийнятий Закон України «Про режим іноземного інвестування» [15].

Багато спорів було пов'язано із прийняттям Закону України «Про усунення дискримінації у оподаткуванні суб'єктів господарювання,

створених із використанням майна і коштів вітчизняного походження». [17] За вирішенням ситуації звернулися до Конституційного Суду України для надання офіційного тлумачення Закону. Довкола положень даного Закону точились численні дискусії, фактично було скасовано раніше встановлені пільги і встановлено національний режим для іноземних інвесторів.

Крім указаних законів, систему правового регулювання іноземних інвестицій складають Цивільний, Господарський, Податковий та Земельний кодекси України, Закон України «Про інститути спільного інвестування»; «Про інноваційну діяльність»; «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон»; «Про концесію»; «Про цінні папери та фондовий ринок»; «Про державно-приватне партнерство».

З метою заохочення інвестицій за допомогою правових і економічних механізмів у грудні 2006 року за рішенням Президента України було створено Державне агентство інвестицій і інновацій України. Діяльність агентства спрямована за такими напрямками:

- покращання правового середовища;
- покращання інвестиційного іміджу України;
- розбудова інвестиційної інфраструктури.

Для ефективної діяльності агентства створили 11 регіональних центрів інноваційного розвитку в Україні, які працюють на підготовку сприятливих умов і інноваційних проектів. Агентство вивчило європейський досвід модернізації ринків капіталу зарубіжних країн. Після вивчення досвіду багатьох країн була опрацьована оптимальна, зрозуміла і прозора для учасників ринку та інвесторів схема.

Хоча за сутністю Державне агентство інвестицій та інновацій України займається тим же, що і закордонні агентства – залученням бізнесу на українську територію, але істотно відрізняється від закордонних. В першу чергу, Державне агентство інвестицій та інновацій України обмежується національною мережею і не має представництв за кордоном, крім як в

посольствах і торгівельно-економічних місіях. По-друге, агентство приділяє більше уваги участі у написанні нормативно-правових актів з приводу інноваційної сфери, а не практичної реалізації свого прямого призначення.

У допомогу агентству в Україні було створено додатковий орган – Рада інвесторів України при Кабінеті Міністрів України. У складі Ради створено 5 робочих груп, які будуть займатися питаннями фондового ринку, валютного регулювання, аграрного ринку, макроекономіки, і розробкою законопроектів про концесії.

Основними завданнями агенства були:

- участь у формуванні і забезпеченні реалізації державної політики в сфері інвестицій і інноваційного розвитку,
- створення національної інноваційної системи для забезпечення проведення ефективної державної інноваційної політики,
- координація роботи центральних органів виконавчої влади в сфері інвестиційної і інноваційної діяльності[25].

Проте, агентство проіснувало недовго, та вже 12 травня 2011 року було ліквідоване.

На національному страховому ринку існують серйозні проблеми, які перешкоджають подальшому розвитку та страхуванню іноземних інвестицій, серед них:

- недосконала законодавча і нормативна база;
- низький рівень ефективності державного регулювання страхової діяльності;
- недостатня використаність інвестиційних можливостей страховиків;
- недосконала система державного контролю за фінансовою надійністю страховиків.

Світовий страховий ринок, сформований на основі інтеграції світових страхових ринків високо розвинутих країн світу, штовхає менш розвинуті

національні страхові ринки до адаптації місцевих стандартів в напрямку до міжнародних.

Успішний розвиток інтеграційних процесів на національному страховому ринку буде залежати від:

- сталості фінансового середовища господарюючих суб'єктів і населення – потенційних страхувальників;
- розвитку законодавчої бази страхування;
- активізації ролі держави та її органів у зміцненні і розвитку страхового ринку;
- формування державних пріоритетів в розвитку національного страхового ринку;
- формування фінансово стійких страхових організацій;
- використання сучасних методів управління страховими організаціями.

З метою активізації роботи з приводу розвитку і реалізації інвестиційного потенціалу України, збільшення обсягу іноземних інвестицій, підтримки пріоритетних інвестиційних проектів, поліпшення інвестиційного клімату у державі, забезпечення захисту прав інвесторів, сприяння ефективній взаємодії інвесторів із державними органами в грудні 2014 р. Указом Президента України створено Національну інвестиційну раду.

Україні не вистачає установи, яка на практиці залучала б інвесторів і допомагала їм подолати труднощі. В Україні необхідно створити інституційну систему страхування інвестиційних проектів. Оптимальним заходом для вирішення цієї проблеми є співпраця із іноземними перестраховальникам у формі створення окремих проектів для перестраховування із іноземними страховими компаніями з метою диверсифікації ризиків, що сприятиме надійності гарантій залучення прямих іноземних інвестицій в Україну.

Таким чином, важливим елементом системи регулювання прямих іноземних інвестицій є державно-правові гарантії захисту іноземних

інвестицій. Законодавче регулювання іноземних інвестицій у національну економіку здійснюється кількома законами України: «Про іноземні інвестиції», «Про режим іноземного інвестування», «Про захист іноземних інвестицій в Україні».

На даний момент у системі українського страхування іноземних інвестицій інсує низка проблем, які перешкоджають залученню інвестицій.

Виходячи з цього, інструментом залучення інвестицій у економіку України має стати страхування інвестиційних ризиків як надійний механізм їх мінімізації і надання впевненості суб'єктам, що її здійснюють. Український ринок страхових послуг має значні можливості, але потреби національної економіки в населення в якісних страхових послугах незадовільнено.

РОЗДІЛ 3

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СТРАХУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

3.1. Особливості страхування іноземних інвестицій відповідно до Сеульської Конвенції 1985 року

У сучасному глобалізованому світі вільно рухаються капітали, товари, послуги, розповсюджуються новітні технології та наукові ідеї, що спричиняє активний розвиток міжнародно-правового регулювання транскордонних зв'язків. Найшвидшими темпами зростає обсяг прямих іноземних інвестицій, які відіграють ключову роль у створенні інтернаціональних компаній, промисловій реструктуризації та трансфері технологій.

Період 1980-1990 рр. запам'ятався зміною ситуації в бік розвинутих країн, оскільки результати енергетичної кризи були залагоджені, а інвестиції у цей час здійснювалися в більшості шляхом надання послуг та передачі технологій. У підсумку країни, що розвиваються, були вимушені значно лібералізувати національне законодавство у сфері іноземних інвестицій, послабити обмеження та заборони.

У цей період було прийнято найбільше правових актів, направлених на захист іноземних інвестицій. Так, 1 січня 1985 року була прийнята Сеульська конвенція 1985 року про заснування багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій [5].

Ідея доповнити чи замінити національні механізми гарантування інвестицій міжнародними з'явилась у Світового банку. Ця ідея реалізована у Сеульській конвенції про створення Багатостороннього агентства з гарантії інвестицій. Це Агентство, хоча й належить до системи Світового банку, але є повністю самостійною міжнародною організацією зі своєю штаб-квартирою

у Вашингтоні. Воно також має свої власні органи — Раду керуючих, Директорат і Президента.

Кожна держава-член Конвенції визначає одного керуючого а також одного заступника керуючого, які сформовують Раду керуючих, яка діє від імені Багатостороннього агентства. В директорат входять щонайменше 12 осіб, що призначаються Радою керуючих, і він керує операціями Багатостороннього агентства. Президент призначається Директоратом пропозицією голови Директорату на невизначений термін, і він керує актуальними справами Багатостороннього агентства (під наглядом Директорату).

БАГІ та держави-учасники, що розміщують інвестиції, укладають угоди про захист та гарантії інвестицій. Страхуванню підлягають політичні ризики, випадки одностороннього обмеження державою, що приймає можливості репатріації інвестицій та доходів від них, експропріації, одностороннього припинення державою-імпортером договору з іноземним інвестором, військові дії та порушень громадського порядку в країні розміщення інвестицій, включаючи повстання, а також революції. Не підлягають страхуванню ризики девальвації і знецінення[21].

Адміністративна рада затверджує загальні та спеціальні правила надання гарантій. Матеріалізується система гарантій шляхом укладення договору між БАГІ і інвестором на основі типового договору.

БАГІ надає інвесторам послуги з міжнародного страхування інвестицій. Укладені БАГІ контракти з інвесторами забезпечують останнім виплату страхової винагороди у разі настання політичних ризиків, у тому числі в разі прийняття державою-реципієнтом інвестицій актів націоналізації або експропріації майна, яке належить інвесторам. Характер ризику і великий обсяг сум виплачуваної компенсації зумовлюють необхідність створення міжнародно-правового інституту для страхування таких ризиків. Створення Агентства вирішує також і інше завдання, пов'язане з визначенням суми виплачуваної компенсації, яка визначається у вигляді страхової винагороди

до того як виникає будь-яка конфліктна ситуація, а отже, найбільш відповідає реальній сумі заподіяного збитку. БАГІ забезпечує необхідний зв'язок поміж прийняттям державою заходів регулювання, заподіянням шкоди іноземному інвестору та міжнародним зобов'язанням держави - учасниці БАГІ - виплатити відповідну суму компенсації.

Безпосередньо Агентством або за його участю здійснюються гарантії даних двох видів:

- гарантії, які пов'язані з передплатним капіталом. Ці гарантії («ординарні» або «автоматичні») обмежуються розміром у 150% загального об'єму передплатного капіталу держави, і вони надаються БАГІ тільки інвесторам із розвинених країн за інвестиціями в держави, що розвиваються;
- гарантії, які не пов'язані із передплатним капіталом. Ці гарантії, як фактично, так і юридично надаються не БАГІ. Організація виступає лише посередником у створенні спонсорською групою держав особливого довірчого фонду, із якого буде надано гарантію. Поскільки Агентство в цьому випадку не несе відповідальності за гарантіями, то їх розмір жодним чином не обмежується, і вони можуть надаватися з приводу будь-яких інвестицій.

Конвенція має визначення політичних ризиків, від несподіваного настання яких організація гарантує відшкодування. Вони розподілені на дані чотири категорії:

1. Трансфертний ризик. Це такі випадки, коли держава, на території якої проводяться інвестиційні операції, в односторонньому порядку обмежує можливість інвестора здійснювати репатріацію прибутку та продукції, отриманих від реалізації інвестицій, сюди входить продукція, пов'язана із ліквідацією інвестицій. Тобто тут одночасно суміщеними є як і ризик неконвертованості, так і ризик непереказуваності коштів, хоча, скоріше за все, ним будуть охоплюватися і махінації влад з обмінними курсами, які можуть привести до позбавлення інвестора прибутку та продукції, отриманих від реалізації його інвестиції.

2. З приводу ризику експропріації йшлося вище. До написаного раніше можна додати лише те, що за Сеульською конвенцією «традиційні» заходи, які мають загальне значення та яким не властивий дискримінаційний характер, які влади держави-імпортера інвестицій здійснюють з метою упорядкування економічної діяльності, не будуть розглядатися як заходи з експропріації.

3. Ризик розірвання інвестиційного контракту. Згідно з положеннями Сеульської конвенції у цьому випадку потрібно (і достатньо), щоб «розірвання» відбулося, а також щоб інвестор, який став жертвою такого розірвання, не скористався відповідними засобами захисту від визначеної односторонньої дії.

4. Ризик збройного конфлікту або громадських заворушень. Цей ризик не визначено, хоча коментар до Конвенції уточнює, що мова йде про повстання та революції, а в більш широкому розумінні — про політичні події, які не контролюються владами держави, на території якої здійснюються інвестиції. Ці події відрізняються своїм зовнішнім характером, непередбачуваністю та нездоланністю (терористичні акти цим ризиком, в принципі, не охоплюються) [5].

Діяльність Багатостороннього агентства виявилася достатньо плідною. Кількість його членів з 29 (1988 р.) збільшилась у більш ніж п'ять разів. За рішенням Агентства не мало держав Східної Європи було віднесено до категорії групи II (країн, що розвиваються), а в 1998 р. ним було створено спеціальний довірчий фонд задля забезпечення гарантій інвестиціям, які спрямовуються в Україну. Зараз у нас є всі підстави вважати, що саме під егідою БАГІ може бути здійснено кодифікацію норм міжнародного права, яка буде здатна змінити правове регулювання інвестицій шляхом укладення чисельних двосторонніх конвенцій.

3.2. Роль двосторонніх договорів в механізмі страхування іноземних інвестицій

Оснoву права захисту іноземних інвестицій становить сукупність усіх двосторонніх інвестиційних договорів (далі – ДІД). За допомогою укладення ДІД сторони можуть домовитись з приводу надання інвесторам деяких стимулів або заохочень, а також дати додаткові гарантії стабільності режиму інвестування і встановити додаткові механізми захисту осіб, які вкладають капітали від можливої дискримінаційної поведінки або ж експропріації.

Усе більше країн світу підписують ДІД. Відповідно даних «Доповіді про світові інвестиції» (2019 р.) ЮНКТАД, станом на 2019 рік у світі вже укладено 2932 двосторонніх інвестиційних договорів. [46] Потрібно відмітити, що така величезна кількість договорів свідчить про ефективність цього способу визначення характеру відносин між сторонами.

Що з приводу України, то відповідно до даних Офісу з фінансового та економічного аналізу у ВРУ, чинних міжнародних двосторонніх Угод про сприяння і взаємний захист інвестицій в яких наша країна виступає стороною, близько 70 договорів.[10] Для прикладу, можна згадати Угоду між Україною і Австрією про сприяння та взаємний захист інвестицій [6] та Угоду між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про заохочення і взаємний захист інвестицій. [8]

Широке використання даного засобу надання відносинам поміж сторонами правової сили, призвело до появи різних назв даних договорів серед яких: «угоди про сприяння здійсненню та взаємний захист капіталовкладень, договори про заохочення та взаємний захист інвестицій. Їх суть полягає у врегулюванні на паритетних засадах здійснення інвестиційної діяльності, регламентації процедури вирішення інвестиційних спорів між державою та інвестором і вирішенні інших пов'язаних питань державами підписантами договору» [31, с.96].

Не дивлячись на велику кількість укладених договорів, у більшості випадків вони є рамковими- це означає що вони мають схожу структуру і оперують однаковими термінами. На основі аналізу укладених Україною ДІД

було узагальнено структуру цих угод: «- преамбула, де вказуються взаємозобов'язанність сторін, з приводу готовності розширювати та заохочувати економічне співробітництво між двома сторонами;

- визначення термінів, таких як «інвестиції», «інвестор», «дохід», «прав інтелектуальної власності», «громадяни», «компанії», «фінансові інститути», «території». Хоч і перелік термінів в основному однаковий, що і у всіх угодах, але вони можуть відрізнятися у деталях, і деякі угоди можуть включати умови, які не містяться в інших;

- положення з приводу іноземних інвестицій на територіях договірних сторін. Як правило, встановлюється режим найбільшого сприяння, хоча певні угоди мають окремі статті, які додатково передбачають національний режим. Наприклад, Угода між Урядом України та Урядом Канади про сприяння та захист інвестицій;

- гарантії компенсації у разі іноземних інвестицій експропріація, і вільну конвертацію інвестицій, та/або доходів з нього;

- суброгацію, у разі угоди з низкою країн, наприклад: Німеччина, Польща, Канада, Угорщина.

- порядок урегулювання спорів, які виникають з інвестицій відносини між сторонами;

- прикінцеві положення, які встановлюють термін дії угоди та порядок набрання чинності» [28, с. 74-75].

Виходячи із вищезазначеного, можна зробити висновок про наявність в інвестиційних договорах двох складників – матеріальних та процесуальних норм. За допомогою матеріально-правових норм відбувається регламентація певних правил поведінки сторін, за допомогою процесуально-правових норм вирішуються питання з приводу врегулювання спорів.

Голубенко І.І. [28] на основі своїх досліджень переконана в тому, що «інвестиційні договори були розроблені із акцентом на вирішення обмеженого кола питань, що допомагають інвесторам мінімізувати ризик втрат, викликаних протиправною поведінкою приймаючої держави, не

роблячи кроків для зміни таких як робить ДІД. Вважаю що його позиція щодо кола питань, які вирішують ДІД, більш обґрунтована, ніж позиція Голубенко І.І., оскільки практика застосування ДІД цілком може комплексно впливати на розвиток правового регулювання інвестицій у окремо взятій країні.

Отже, перевагами ДІД є стабільність, також можливість бути більш гнучкими, ніж національне законодавство; можливість виражати волю сторін з приводу механізмів залучення інвестицій, надання додаткових гарантій захисту і визначення особливого порядку вирішення спорів. Зважаючи на викладений матеріал, вважаю ДІД засобом, який поєднує в собі всі якості, що є необхідними задля комплексного захисту інвестицій загалом та інтересів сторін договору зокрема.

Варто зазначити, що для двосторонніх договорів немає певного обов'язкового переліку реквізитів або положень, проте постійна практика використання тих самих повторюваних умов і принципів у двосторонніх угодах сприяє формуванню загальних принципів і стандартів міжнародного інвестиційного права. Сформовану єдину практику використання цих угод можна зрівняти з режимом багатосторонніх угод. З іншого погляду, гнучкість договору виявляється у тому, що сторони можуть дійти згоди з приводу закріплення у договорі певних механізмів захисту, які вони вважають актуальними і дієвими саме для своїх відносин.

3.3. Державні механізми страхування інвестицій за кордоном (на прикладі іноземних країн)

Для забезпечення захисту своїх вкладень капіталу іноземні інвестори вважають надійним страхувати їх у вітчизняних страхових компаніях, вимагаючи водночас від українських підприємств, у які вкладаються інвестиції, банківських гарантій щодо їхніх інвестицій. Запропоновані механізми реалізації іноземних інвестицій із забезпеченням їхнього захисту

дозволяють поєднати страхування і гарантування іноземних інвестицій, надаючи інвесторові подвійну гарантію, або подвійний захист.

Послуги щодо страхування та гарантування іноземних інвестицій надають виключно державні агенції країн, де базуються ТНК. Єдиною приватною страховою компанією, що страхує від ризиків, пов'язаних з можливою конфіскацією, є страхова компанія Lloyds у Лондоні. Серед сонвоних факторів, що стримують розвиток ринку приватного страхування є обсяг можливих втрат страхової компанії. Інвестиції ТНК у великі проекти сягають інколи мільярдів доларів. Виплата страхової премії в таких розмірах може призвести до банкрутства великої страхової компанії.

Майже всі промислово розвинуті країни з ринковою економікою мають спеціальні державні установи, які займаються страхуванням та гарантуванням іноземних інвестицій і експортних кредитів. Найактивніше «захищають» інвестиції транснаціональних фірм США, Японія, Британія, Франція, Канада, Німеччина.

Сутність державного механізму страхування експорту приватного капіталу полягає у взятті державою на себе зобов'язань за появи певних, передбачених страховою угодою обставин, отримати компенсацію в інтересах компанії-екпортера капіталу від країни, що приймає, та де виникли політичні ризики. Інакшими словами, після відшкодування збитків своїй компанії-експортеріві капіталу держава-страхувальник, відповідно до принципу суброгації, має право вимагати відповідні суми від держави, куди були вкладені інвестиції.

Якщо в США підставою для суброгації є укладання з державою-імпортером капіталу двосторонньої угоди про гарантії інвестицій, то в Японії, наприклад, такою підставою є національне законодавство про захист експорту капіталу, яке передбачає як необхідну умову суброгації здійснення інвестором всіх можливих заходів для отримання компенсації від держави, на території якої розміщувались інвестиції [36, с.608-610].

У багатьох країнах, зокрема і в Україні, немає спеціальних державних органів, що регулюють діяльність підприємств з іноземними інвестиціями. Проте, є і такі країни, де такі державні установи існують. Так, у США діє Комітет з іноземних інвестицій, а у Португалії, де є Кодекс іноземних інвестицій, існує спеціальна державна установа – Португальський інститут торгівлі, туризму та інвестицій [59]. Проте Комітет розглядає лише ті інвестиції, що можуть суттєво вплинути на національні інтереси США, та досі не було випадку, щоб цей орган заборонив імпорту інвестицій, а Португальський інститут займається переважно сприянням іноземному інвестуванню, а не його регулюванню [47, с.134].

Всесвітньо ефективно працюють агентства зі страхування ризиків, в т.ч. і міжнародних інвестицій, що діють від імені держави. Кожне з таких агентств тримає орієнтир на потреби вітчизняних компаній, і отже можуть розробляти форми та види покриття згідно запитів клієнтів. До найбільш відомих з них належать Гермес (Німеччина), Кофас (Франція), ОНД (Бельгія), ДГЕК (Велика Британія), ПЕІС (Японія), КАЧЕ (Італія) [22, с.82].

Послуги зі страхування іноземних інвестицій на міжнародному рівні надає Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ), яке є членом групи Світового банку та було засновано 12 квітня 1988 року.

Завданням БАГІ є стимулювати іноземні інвестиції в країнах, що розвиваються, шляхом:

1. надання консультаційних послуг країнам, що розвиваються – членам агентства, по проведенню заходів, які б могли зробити ці країни більш привабливими для вкладання іноземного капіталу.
2. надання гарантій інвесторам проти ризиків, пов'язаних з переказом валюти, експропріацією, війною, громадянськими заворушеннями та порушенням умов контракту урядом країни, в яку був вкладений капітал.

Капітал, який інвестується, може бути в формі основного капіталу, позик, які надають власники акцій, чи гарантій позик, виданих власниками основного капіталу, якщо ці позики надаються в середньому на термін до

трьох років. Позики для клієнтів, котрі не пов'язані з даним проектом, також можуть бути застраховані при умові одночасного страхування основного капіталу в цьому проекті. Страхування покриває і інші форми інвестування, включаючи технічну допомогу, контракти з надання послуг з менеджменту, угоди про ліцензування і про відкриття мережі підприємств при умові, що вони будуть укладені на термін не менший трьох років і оплата послуг буде безпосередньо залежати від доходності проекту [61].

Оскільки БАГІ за кінцеву мету має забезпечити економічне зростання та розвиток, то проекти, що страхуються, повинні відповідати жорстким фінансовим економічним та екологічним вимогам. Вони також мають допомагати країні, що розвивається, у створенні робочих місць, в технічному оснащенні виробництва та в розвитку експорту.

Максимальний розмір страхування по окремому проекту – 50 млн. доларів.

Застрахувати свої інвестиції може будь-який інвестор будь-якої країни – члена БАГІ, крім тієї країни, куди вкладаються кошти. Корпорація може отримати страховку, якщо вона зареєстрована чи проводить основну частину операцій в країні, яка є членом БАГІ, або якщо більшість власників цієї корпорації – юридичні особи країн, які є членами БАГІ. Державні підприємства можуть отримати страховку, якщо вони зайняті комерційною діяльністю.

Гарантії зазвичай надаються на 15 років, але можуть бути продовжені до 20 років, якщо БАГІ визнає це необхідним. Термін контракту про інвестування, окрім інвестування в основний капітал, зазвичай відповідає терміну наданих гарантій. БАГІ має право розірвати контракт надання гарантій тільки у випадку, якщо інвестор, після отримання страховки, порушує свої контрактні зобов'язання з страхування. Інвестор також може відмовитись від подальшого отримання страхування в день укладання контракту в будь-який рік, починаючи з четвертого року знаходження контракту в силі.

Гарантії БАГІ сприяють пом'якшенню некомерційних ризиків для інвестицій, заохоченню кредиторів та іноземних інвесторів до інвестування у країни, що розвиваються, а також країни з перехідною економікою та до ін'єкцій потрібної ліквідності у фінансові ринки цих країн [7].

Група Світового банку працює з країнами, міжнародними установами та глобальними партнерами для того, щоб використовуючи повний набір своїх ресурсів – позик, кредитів, консультативної допомоги, грантів, інвестицій в акціонерний капітал, гарантій, – допомогти таким країнам, як Україна, у зміцненні економіки, підтримці фінансової системи, забезпеченні зростання та захисту уразливих верств населення [31].

Для реалізації програми гарантій БАГІ співпрацює з державними агентствами зі страхування інвестицій і приватними страховими компаніями для здійснення спільного страхування та перестрахування інвестиційної діяльності. При цьому БАГІ застосовує «пакетний підхід», коли гарантії надаються спільно з кількома державними чи приватними страхувальниками. Зазвичай гарантія БАГІ становить 25-30% загального гарантійного пакета.

Право на гарантії Агентства мають інвестиції в будь-які галузі економіки, за винятком оборонної й тютюнової промисловості, виробництва алкогольних напоїв, інвестицій спекулятивного характеру та казино. Найбільша частка страхового забезпечення – 85-90% припадає на інвестиції у фінансовий сектор, обробну й гірничодобувну промисловість та інфраструктуру [61, с.631].

Таким чином, міжнародно-правове регулювання інвестиційних процесів здійснюється відповідно до міжнародних договорів та звичаїв, а також міжнародної судової та арбітражної практики, якими визначаються правові режими інвестиційної діяльності, встановлюється правовий статус учасників цих відносин, міжнародні гарантії та компенсації, а також порядок вирішення міжнародних інвестиційних спорів.

Важливим етапом становлення міжнародно-правового механізму регулювання страхування іноземних інвестицій було підписання Сеульських

конвенціях 1985 року. Конвенція містить визначення політичних ризиків, від несподіваного настання яких Агентство гарантує відшкодування. Сеульська конвенція на багатосторонній універсальній основі розвиває концепцію надання іноземним інвесторам в країнах, що розвиваються фінансових гарантій від некомерційних ризиків.

Основа правового захисту іноземних інвестицій становить сукупність всіх двосторонніх інвестиційних договорів, що надають додаткові гарантії стабільності режиму інвестування та встановлюють додаткові механізми захисту інвесторів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Здійснивши дослідження міжнародно-правового регулювання страхування іноземних інвестицій на підставі викладеного в випускній кваліфікаційній роботі матеріалу, можна зробити такі висновки:

1. Правова наука (як вітчизняна, так і зарубіжна), а також укладені на даний момент двосторонні і багатосторонні угоди в сфері захисту інвестицій, не містять однорідного розуміння терміну «іноземна інвестиція». Є певний набір характеристик, ознак і об'єктів, які підпадають під категорію «іноземні інвестиції». Стосовно страхування іноземних інвестицій від політичних ризиків питання визначення категорії «іноземна інвестиція» ще більш неоднозначний - зміст і перелік капіталовкладень різний і, по суті - категорія іноземна інвестиція також має свої особливості в кожному конкретному випадку.

2. Інвестиції мають свої характерні особливості, що містяться в Законі України «Про режим іноземного інвестування». Серед яких те, що вони здійснюються шляхом вкладення цінностей особливими суб'єктами – іноземними інвесторами, - визанчені законодавством об'єкти, які з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту, несуть ризик втрати своїх капіталовкладень.

3. Міжнародні двосторонні договори відіграють ключову роль у формуванні національних систем страхування, оскільки вони є основною гарантією і правовою основою для забезпечення їх функціонального завдання - відшкодування збитку, понесеного іноземним інвестором. Двосторонні угоди, які містять норми про суброгації - необхідний засіб взаємодії між створеної на основі національного законодавства державної системи страхування інвестицій та приймаючою державою.

4. Особливе значення для розвитку інвестиційних відносин мають Вашингтонська конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між

державами та іноземними особами та Сеульська конвенція про заснування багатостороннього агентства з гарантій інвестицій. Відповідно до цих конвенцій було створено міжнародні інституції, що є платформою вирішення інвестиційних спорів між приймаючими країнами та інвесторами. Варто також зауважити щодо значення арбітражної практики, що не є джерелом права в загальному розумінні, проте є важливим фактором формування стандартів та принципів інвестиційного права.

5. В Україні існує необхідність створити інституційну систему страхування інвестиційних проектів. Оптимальним заходом для вирішення цієї проблеми є співпраця з іноземними перестраховальниками у формі створення окремих проектів для перестраховування з іноземними страховими компаніями з метою диверсифікації ризиків, що сприятиме надійності гарантій залучення прямих іноземних інвестицій в Україну.

6. Основним інструментом формування захисту іноземних інвестицій на практиці є двосторонні інвестиційні договори. На їх основі сторони можуть самостійно визначити засоби та способи захисту інвестицій та прав інвесторів. Практика застосування цих договорів є міжнародно поширеною, що свідчить про визнання їх ефективності з боку сторін договору. Крім визначення зобов'язань сторін, правових режимів та гарантій, такими договорами визначається важливий аспект порядку вирішення інвестиційних спорів. Серед переваг ДІД перед національним законодавством є поєднання стабільності та гнучкості, а також можливість надання додаткових гарантій захисту, які не передбачені національним законодавством приймаючої держави.

7. На даний момент регулювання іноземних інвестицій має ряд проблем, які негативно позначаються на взаєминах іноземних інвесторів і українських підприємців. Можна виділити кілька основних проблем залучення іноземних інвестицій в Україну: правова нестабільність, адміністративні бар'єри, високий рівень інфляції і багато іншого.

8. Аналіз практики страхування іноземних інвестицій дозволяє констатувати посилення тенденції до розширення кордонів визначення іноземних інвестицій, особливо в типових договорах розвинених країн-експортерів. Багато національних агентств, а також міжнародні організації зі страхування іноземних інвестицій, встановлюють, що інвестиції можуть бути здійснені не тільки в формі акціонерної участі в підприємстві, інших цінних паперах, а й майнові права, пов'язаних з ліцензуванням, у вигляді позик і кредитів, у вигляді договорів на виконання будівельних робіт та обслуговування і т.д.

Стрімкий та безсистемний розвиток національного законодавства призвів до проблем оптимізації та уніфікації правових норм в сфері інвестиційних відносин. Ця проблема неодноразово висвітлювалась вітчизняними вченими та органами державної влади. Ефективне правове регулювання та дієві механізми правових гарантій є головною умовою впевненості інвесторів в тому, що активи належним чином захищені, а мета їх вкладення буде досягнутою.

До **пропозицій** викладених у роботі слід віднести такі:

- створити національну систему страхування іноземних інвестицій з урахуванням зарубіжного досвіду, в тому числі розширити коло ризиків, що покриваються до меж, встановлених в австралійській і канадській системах страхування, використавши можливість залучити додаткові джерела фінансування з приватного сектора. Для цього доповнити Закон України «Про страхування» розділом, що стосується гарантування іноземних інвестицій. Розробити проект Закону «Про національну систему страхування іноземних інвестицій»;

- переглянути та удосконалити законодавчу базу страхування у сфері іноземних інвестицій, зокрема, доповнити Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» статтю про стархування іноземних інвестицій із зазначенням переліку ризиків. Для пріоритетних галузей

інвестування розробити проект пільгового оподаткування для іноземних інвесторів;

- слід заснувати міжнародне агентство по гарантіях капіталовкладень в рамках СНД, використовуючи досвід MIGA, AIECGC і ICIES. Наявність подібного агентства може послужити серйозним стимулом економічного розвитку країн-учасниць СНД та сформувати більш сприятливий інвестиційний клімат для залучення інвестицій також з інших держав;

- необхідно розширити коло інвесторів, які могли б вдатися до послуг вище зазначеного агенства та надати можливість страхувати ризики не тільки інвесторам держав-членів міжнародної організації, але і в разі зацікавленості (і схвалення) приймаючої держави в конкретному інвестиційному проекті - інвесторам, які здійснюють капіталовкладення з держав, що не входять в СНД.

В роботі пропонується звернути увагу на питання стабільності правових норм, усунення прогалин та уніфікації національного законодавства, а також удосконалення механізмів реалізації вже закріплених в спеціалізованому законодавстві правових гарантій. Вказані проблеми свідчать про необхідність модернізації українського законодавства, яке не відповідає вимогам щодо покращення інвестиційного клімату держави, а також захисту інвестицій. Критично важливим є створення та подальший розвиток національної системи страхування іноземних інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Генеральна угода про торгівлю послугами. Прийняття від 15.04.1994 року. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_017
2. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень. Підписання від 10.06.1958 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070
3. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 18.05.1965. (Конвенцію ратифіковано Законом №1547-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060 (дата звернення 10.06.2021))
4. Протокол Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Підписання від 20.03.1952 року. 77 URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535/ed19520320 (дата звернення 12.06.2021)
5. Сеульська конвенція 1985р. про заснування багатостороннього агентства з гарантій інвестицій. Підписання від 11.10.1985 URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_268 (дата звернення 12.06.2021)
6. Угода між Україною і Республікою Австрія про сприяння та взаємний захист інвестицій. Угоду ратифіковано Законом N 192/97-ВР від 11.04.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/040_721(дата звернення 10.07.2020)
7. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. Прийняття від 15.04.1994 року. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018/ed19940415 (дата звернення 10.07.2021)
8. Угоду між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про заохочення та взаємний захист інвестицій. Дата підписання: 31.10.1992 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_012 (дата звернення 10.07.2020)

9. Хартія економічних прав та обов'язків держав. Підписання від 12.12.1974 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_077 (дата звернення 12.05.2021)
10. Перелік двосторонніх угод України про сприяння та взаємний захист інвестицій. ОФЕА. 2017 рік. URL: <https://feao.org.ua/products/ukrainesbilateral-treaties-investments/> (дата звернення 10.06.2021)
11. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення 10.05.2020)
12. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України №1540а-XII від 10.09.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12> (дата звернення 10.07.2021)
13. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення 12.05.2020)
14. Про іноземні інвестиції. Закон України № 2198-XII від 13.03.1992. (втратив чинність) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-12> (дата звернення 10.06.2021)
15. Про режим іноземного інвестування. Закон України від 19.03.1996. № 93/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення 12.05.2020)
16. Про страхування: Закон України від 07 березня 1996 р. N 85/96-ВР 96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 18. Ст. 78.
17. Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів господарювання, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження: Закон України № 1457-III від 17.02.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1457-14/ed20160625> (дата звернення 10.06.2021)

18. Рішення ЄСПЛ від 1 червня 2006 р. у справі «Федоренко проти України» (Заява N 25921/02).
URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_041. (дата звернення 12.06.2021)
19. Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва у справі №826/11107/16 від 18.08.2016 року
URL:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/60022763> (дата звернення 12.05.2021)
20. Інвестиційне законодавство: стан, проблеми, перспективи. Роз'яснення Міністерства юстиції України № п0015323-12 від 08.05.2012
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0015323-12> (дата звернення 10.07.2021)
21. Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій надає підтримку Україні, яка страждає від наслідків глобальної кризи офіційний сайт Багатостороннього агентства з гарантування інвестицій. URL: http://www.miga.org/news/index_sv.cfm?stid=1520&aid=2154
22. Базилевич В.Д. Страхування: Підручник. Київ : ЗнанняПрес, 2008. 1019 с.
23. Беяневич О. А. Поняття легітимних очікувань та проблеми його застосування судами України. *Приватне право і підприємництво*. 2016. Вип. 16. 41-45 с.
24. Веселкова Е.Е. Система правовой защиты иностранных инвестиций и гарантии прав иностранных инвесторов. *Журнал право и общество №6(22)* 2016. 97-105 с.
25. Волкович Л. Ю., Жеребятіна І. В. Актуальні питання систематизації інвестиційного законодавства. *Порівняльно-аналітичне право*. № 5. 2016. 187–189 с.
26. Гаверський В. В. Правова основа державного регулювання інвестиційних процесів в Україні. *Актуальні проблеми політики*. № 53. 2014. 283–289 с.
27. Герзанич В.М. Черленяк І.І, Бондаренко В.М. Шляхи вдосконалення нормативно-правового регулювання іноземного інвестування

в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. №10. 2015.
URL:<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/27178>. (дата звернення
12.05.2021)

28. Голубенко, І. І. Інвестиційні спори в міжнародному приватному праві: Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2017. 249 с.

29. Господарське право України: Навчальний посібник /За заг. ред. проф. Н.О.Саніахметової. Харків : Одісей, 2005. 608 с.

30. Гуменна К. Р. Систематизація інвестиційного законодавства України. Демократичне врядування. № 12. 2013. URL:
<http://www.lvivacademy.com/visnik12/fail/Gumenna.pdf>.

31. Дударець Д. В. Джерела міжнародно-правового регулювання інвестиційних відносин в Україні. Судова апеляція. № 2. 2016. 90-100 с.

32. Ксенофонов К. Е. Экспроприация собственности иностранного инвестора в международном инвестиционном праве. Москва. 2014. 256 с.

33. Лазаренко М. М. Захист майнових прав іноземного інвестора в міжнародному приватному праві. Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ, Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. 2018. 209 с.

34. Лисица В. Н. Обычай и обыкновения в международном инвестиционном праве. Журнал российского права. № 10. 2007. 71-77 с.

35. Рогач О.І. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій. Київ: Либідь, 2005. 720 с.

36. Світлична Ю. О. Шляхи вдосконалення правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні. Форум права. № 3 2017. 204–209 с.

37. Смітюх А.В. Правові основи інвестиційної діяльності: Навчальний посібник. Київ : Істина, 2013. 420 с.

38. Суткевич С. О., Веклич В. О., Оніщенко І. Г. Теоретичні засади правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні : монографія. Київ : НУХТ, 2015. 310 с.

39. Хомутенко Л.І., Хмелик О.С. Тенденції та перспективи інвестиційного співробітництва України з Європейським. Глобальні та національні проблеми економіки. Вип. 5. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2015. 99-103 с.
40. Хрімлі О. Г. Захист прав інвесторів у сфері господарювання: теоретико-правовий аспект. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 320 с.
41. Черних Ю. С. Інвестиційний арбітраж: на перетині міжнародноправового публічного та приватного регулювання. Приватне право і підприємництво. Вип. 8. Київ : Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва АПН України, 2009. 187–189 с.
42. Шапенко Л. О. Міжнародний досвід адміністративно-правового регулювання страхування у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності 2015. 84-89 с.
43. Штефан В. Ш. Право защиты инвестиций как элемент международного права развития №2. 2013. 157-217 с.
44. Щербина В.С. Публічні й приватні інтереси в господарських відносинах . Приватне право і підприємництво. Вип. 13. 2014. 28–31с.
45. Доклад о мировых инвестициях. Основные тезисы и обзор. ЮНКТАД. 2019 г. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_overview_ru.pdf (дата звернення 10.06.2021)
46. Карякин М.Ю. Страхование политических рисков внешнеторговых операций и международных инвестиций. Авуар Консалтинг, 2002. 144с.
47. Богуславский М.М. Международное экономическое право. Москва. 1986.
48. Борисенко П.И. Совершенствование системы российского законодательства об иностранных инвестициях по российскому праву. № 4. 2011. 144-148 с.

49. Доронина Н.Г., Семилютин Н.Г. Государство и регулирование инвестиций. Москва: Городец, 2003.
50. Доронина Н.Г., Семшпотина Н.Г. Регулирование инвестиций как форма защиты экономических интересов государства// Журнал российского права. 2005. - № 9.
51. Пащенко Е.Г., Силкин В.В. Международное страхование инвестиций от политических рисков (на примере МИГА)// МЖМП. 1999. - №3.
52. Яцентюк О.Н. Страхование иностранных инвестиций: мировой опыт // Журн. междунар. частного права. 2002. - № 1.1.. Иностранная литература статьи.
53. Agreement for the Promotion, Protection and Guarantee of Investment in among Member Countries of the Organization of the Islamic Conference (OIC), 1986. 250 p.
54. Agreement on the Encouragement and Protection of Investments and Transfer of Capitals among Arab Countries, 2000. 6p.
55. Boscariol J.W., Silva O.E. Canada-Peru Bilateral Investment Treaty is First Based on New Model/ International Law News. Spring 2007. 221 p.
56. Commentary on the Convention Establishing the Multilateral Investment Guarantee Agency// IICSID Rev.-For. Int. L. J. 1986. 38 p.
57. Convention Establishing the Arab Investment & Export Credit Guarantee Corporation/DHAMAN Convention, 1971. 25 p.
58. Journal of World Trade Law #1. 1986. 86 p.
59. MIGA:The Standard-Setter. EBRD/MIGA. 1998. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/246595?ln=ru>
60. S.A.R.L. Benvenuti & Bonfant v. People's Republic of the Congo. ICSID Case No. ARB/77/2. URL: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-sa-r-l-benvenuti-bonfant-v-peoples-republic-of-the-congo-award-friday-8th-august1980> (last accessed: 25.06.2021)

61. VON MALTZAN AND OTHERS v. GERMANY. The European Court of Human Rights. 2 March 2005. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-68660%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-68660%22]})
62. Bueler J. A. Understanding the Difference Between the Right to Subrogation and Assignment of an Insurance Claim// 68 Missouri L. Rev. 2003. 958 p.
63. Collins L. A., Etra A. Policy, Politics, International Law and the United States Investment Guaranty Program// 4 Colum. J. Transnat'l L. 1965/1966. 692 p.
64. Comeaux P. E., Kinsella N.S. Reducing Political Risk in Developing Countries: Bilateral Investment Treaties, Stabilization Clauses, and MIGA & OPIC Investment Insurance// 15 N. Y. L. Sch. J. Int'l & Corp. L.No.1. 1994-1995. 49 p.
65. Commentary on the Convention Establishing the Multilateral Investment Guarantee Agency// IICSID Rev.-For. Int. L. J. 1986. 40 p.
66. Dalrymple C. K. Politics and Foreign Direct Investment: The Multilateral Investment Guarantee Agency and the Calvo Clause// 29 Cornell Int'l L. J. 1996. 189 p.
67. De Leonardo J.M. Are Public and Private Political Risk Insurance Two of a Kind? Suggestions for a New Direction for Government Coverage// 45 Va. J. Int'l L. Spring, 2005. 225 p.
68. Ellingsen T., Warneryd K. Foreign Direct Investment and Political Economy of Protection// 40 International Economic Review. 1999. 78 p.
69. Geiger R. Regulatory Expropriations in International Law: Lessons from the Multilateral Agreement on Investment// 11 N. Y. U. Environmental Law Journal. 2002-2003. (41 сторінка)
70. Graham E. M. Regulatory Takings, Supernational Treatment, and the Multilateral Agreement on Investment: Issues Raised by Nongovernmental Organizations// 31 Cornell International Law Journal. 1998. 614 p.